Наше Слово

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК
TYGODNIK UKRAIŃSKI
UKRAINIAN WEEKLY

Рік LXXI № 6 (3573) Варшава, 8 лютого 2026 року, Ціна / Cena 7 zł (vat = 8%) INDEKS 366609 ISSN 0027-8254 Інтернет-версія газети nasze-slowo.pl

Фото з фейсбук-сторінки Наталії Панченко

Тепло з Польщі до України. с. 10

У Сеймі говорили про дотації для меншин та роботу Спільної комісії. с. 3

Відзначення Дня Соборності України у Польщі. с. 8

ISSN 027-8254
06
9 770027 825269

eprasa.pl f41a64a5dc

ІНТЕРВ'Ю

Григорій СПОДАРИК
Фото з фейсбук-сторінки Петра Бачевського

«Якщо дозволимо пропаганді досягти успіху, то не буде спочатку одних, а потім других»

У кінці січня виповнилося два роки, відколи Петро Бачевський виконує функції уповноваженого вармінсько-мазурського воєводи у справах нацменшин. З цієї нагоди він розповідає «Нашому слову» про українську громаду в регіоні, виклики щодо інтеграції біженців та важливість співпраці Польщі з українськими областями.

Петро Бачевський

– Як ви розумієте свою роль державного службовця, який працює зі справами нацменшин?

– Я представляю воєводу в контактах з національними меншинами, але водночас представляю й самі меншини у відносинах із воєводою. Тобто це роль своєрідного мосту, посередника. Ці теми для мене близькі, адже батьки моєї мами були виселені в рамах акції «Вісла» і були греко-католиками, традиції яких ми з дружиною у своєму домі, звісно, продовжуємо. З боку батька родина походить із півночі Мазовії, тож я є таким вармінсько-мазурським прикладом поєднання різних коренів. У цій ролі почуваюся дуже добре.

– Знаючи українську громаду, як оцінюєте її діяльність у регіоні?

– Вважаю, що в українських питаннях варто діяти спільно. Не раз я бачив, що час проведення якихось заходів збігається. Розумію, що не завжди, наприклад, Маланку, можна перенести на інший термін, але принаймні варто намагатися, щоб географічно, коли щось відбувається в Ельблонзі й Пасленку, не робити це в один день. Ельблонґ і Ґіжицько розташовані трохи далі одне від одного – і події можуть накладатися. Така узгодженість дуже потрібна. Необхідно використовувати весь потенціал, який ми маємо, адже він немалий, але часто розпорошений. Саме цього мені бракує – певної узгодженості, координації, бо, по суті, ніхто не займається цим системно.

– Чи помітили ви зміни після напливу воєнних біженців з України?

– Невелика їхня частина насправді залишається тут надовше. На початку війни я думав, що ситуація не зміниться. Виявилося, що ні – люди часто виїжджали до великих центрів, великих міст у Польщі, а також на Захід. Це зрозуміло, адже вони їдуть у пошуках роботи та кращих умов життя. Тож вплив не був аж таким значним, але добре, що частина людей залишилася і збагачує українську меншину. Особливо культурно й релігійно нам близькі особи із заходу України, але ми також відкриті до людей із центру та сходу, які тягнуться до української культури й часто пізнають її у Польщі глибше, ніж раніше у себе вдома. Для них теж є відкриттям, що тут існує така багата національна й культурна ідентичність.

– Для меншини складно прийняти те, що біженці часто розмовляють російською мовою. Як ви бачите це питання?

– Я вважаю, що з часом, якщо такі біженці не перейдуть на українську мову, то не зможуть збудувати свою українську національну ідентичність. Там, де починається мова певної нації, там починається і культура, і національна свідомість, і все інше. А якщо ми говоримо мовою противника, ворога, який хоче знищити цю національність, то я не уявляю собі цього. На початку – я розумію, але якщо такі люди не перейдуть на українську, то вони так і не стануть українцями. Може трапитися якесь слово – одне чи друге, або спеціалізований термін, який завжди чули російською, – це зрозуміло. Але російськомовні біженці з України повинні намагатися говорити українською, навіть якщо говорять із помилками. Бо тоді видно, що людина старається, що вона вчиться, тобто хоче.

– Чи може сьогодні бути для Вармії та Мазур важливим поглиблення відносин з регіонами України?

– Я є прихильником співпраці з Львівською областю і вважаю, що влада нашого регіону також рухатиметься в цьому напрямку. Співпрацюватиме не лише з Рівненською областю, як це було раніше, а й з іншими областями. Ми повинні бути відкритими до такої співпраці, адже часто її відсутність на воєводському, інституційному рівні закриває шлях для різних компаній чи галузей до поглиблення контактів. Якщо така співпраця налагоджена, це зелене світло, страхів немає. Насправді ми можемо дуже багато чому навчитися одне в одного. Українці також можуть нам багато чого запропонувати: хоча б у темі дронів, у питаннях оборонного досвіду. Вони все це пережили на власній шкірі. Це не теорії на папері навіть найкращих військових стратегів, а реальний досвід. Я бачу, що наш уряд і Міністерство національної оборони дедалі ширше звертаються саме до цього питання. Раніше й Україна багато користувалася нашою зброєю та боєприпасами. Але якщо ми не усвідомимо, що їдемо в одному возі, й дамо себе розділити, тобто фактично дозволимо кремлівській пропаганді досягти успіху, то

→

eprasa.pl f41a64a5dc

ПОДІЇ

Григорій СПОДАРИК

У Сеймі говорили про дотації для меншин та роботу Спільної комісії

Під час останнього засідання Сеймової комісії нацменшин, що відбулася 21 січня, обговорювали два ключові питання: фінансування завдань нацменшинних організацій та діяльність Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин.

Інформацію про дотації на 2026 рік представив державний секретар Міністерства внутрішніх справ й адміністрації Томаш Шиманський. Він повідомив, що на цей рік кошти для меншин збільшено на понад 800 тисяч злотих порівняно з 2025 роком. Загалом було затверджено 86 адресних дотацій на суму 5,2 мільйона злотих та 337 цільових дотацій на суму 16,9 мільйона злотих. Водночас частина проєктів не отримала рекомендацій від експертів. Крім того, у грудні 2025 року під час роботи над бюджетом було збільшено кошти у графі «Культура та охорона національної спадщини» на 3 мільйони злотих. Використання цих коштів стане можливим після набрання чинності закону про бюджет, зокрема через додатковий конкурс або збільшення вже наданих дотацій. Під час дискусії члени комісії підкреслили, що для меншинних організацій важливо мати можливість використати додаткові кошти.

Наступним питанням була робота Спільної комісії. Звіт з відповідною інформацією представила директорка департаменту віровизнань та меншин Катажина Ковнацька. Спільна комісія діє з 2005 року як консультативний орган прем'єр-міністра і до цього часу зібралася 90 разів. Її співголовами є представник міністра, відповідального за справи меншин, та представник меншини – зараз це діяч української громади Григорій Купріянович. У складі комісії працюють постійні робочі групи, зокрема з питань освіти та ромських спільнот. У 2025 році також створено групу для підготовки нововведень до закону про меншини, щоб забезпечити кращий захист меншинних спільнот й адаптувати норми до змін у суспільстві та міжнародних зобов'язань. При Канцелярії Сейму було теж створено секретаріат для меншинної сторони, який забезпечує методичну та адміністративну підтримку представників меншин. Під час обговорень звернули увагу на відсутність протягом чотирьох років у складі комісії представника російської меншини, а також на потребу оцінити роботу комісії із залученням зовнішніх експертів.

Всі українські, зокрема й лемківські, організації на свої завдання у 2026 році у межах цільових, адресних дотацій та на медійні цілі разом отримали трохи більше ніж 4,51 мільйона злотих. Для прикладу, фонд «Просвіта» проведе Мандрівний фестиваль української культури, на який виділено 72 тисячі злотих, а також запустить проєкт «На допомогу вчителеві та школі – Український освітній портал у Польщі» на суму 35 200 злотих. Об'єднання українців Підляшшя проведе фестивалі української культури та традицій на Підляшші – на це передбачено 165 тисяч злотих. Організація забезпечить і видання українського часопису «Над Бугом і Нарвою» – 138 600 злотих. Лемківська організація Товариство розвитку Музею лемківської культури проведе заходи в Музеї в Зиндрановій, на що виділено 120 тисяч злотих, а Лемківський ансамбль пісні й танцю «Кичера» покаже лемківську оперу «Голос» – на це передбачено 64 тисячі злотих. Крім того, Об'єднання українців у Польщі готує дитячі фестивалі та культурні заходи. Їхнє фінансування складе 31 500 злотих. На видання часописів, серед яких і «Наше слово», Об'єднання отримало 512 тисяч злотих. На свою діяльність кошти у розмірі приблизно 97 тисяч злотих отримав також хор «Журавлі». ●

не буде спочатку одних, а потім других. Це лише питання часу – кількох місяців, років чи десятиліть. Так, це завжди залишалося в історії. Цей агресор зі сходу вже триста п'ятдесят років має одну й ту саму стратегію. Незалежно від того, як він називається – радянський союз, царська росія, путінська чи будь-яка інша, його цілі – завжди ті самі. Якщо цей імперіалізм зрештою не буде зламаний і зупинений, будуть нові жертви. А ми, з власної волі, дозволяючи крайнім рухам діяти проти українців, створюємо ґрунт для вигнання цієї нації з країни. Нині сотні тисяч робочих місць займають українці саме тому, що поляки або не хочуть там працювати, або не хочуть працювати за такі ставки. Альтернативи немає. Є інші іммігранти – з культурно й релігійно дуже далеких від нас регіонів світу. Потрібно усвідомлювати, що нас також чекав би економічний крах, якби не сотні тисяч українців, які не користуються соціальними виплатами, а важко працюють для польської економіки.

– Що ми втратимо, якщо не почнемо налагоджувати тісніші відносини?

– Я сподіваюся, що принаймні з Львівською областю ця співпраця справді буде оформлена на документальному рівні. Ми також є в багатьох питаннях добрим прикладом для України як країни, яка повинна впроваджувати західні стандарти, боротися з корупцією та підіймати соціальні питання на значно вищий рівень. Часу в них небагато, а ми можемо бути хорошою моделлю – не один в один, але як позитивний імпульс і приклад. Сподіваюся, що організації, компанії, інституції, а також журналісти, ютубери, інфлюенсери з різних частин України й Польщі будуть наближати одне для одного культуру й життя звичайних людей, будуючи взаємну повагу. Це нам сьогодні дуже потрібно, щоб не дати простору різним екстремістам, які користуються лише з людської необізнаності. Звісно, це стосується обох сторін. Радикальні середовища чекають, що люди будуть несвідомими й дозволять маніпулювати собою. Рухаючись у цьому напрямку, ми самі виключимо себе з майбутньої співпраці з Україною, з майбутньої відбудови, а це будуть дуже великі кошти, які Захід вкладе в допомогу Україні. І ми самі будемо винні, якщо дозволимо втягувати себе в ксенофобські теми. ●

eprasa.pl f41a64a5dc

Виставка «Картин, намальованих війною...»

До 11 лютого у Варшаві можна подивитися виставку «Картин, намальованих війною...», присвячену українським військовим.

У межах експозиції представлено близько 40 робіт. Їхнім автором є Дмитро Шакал. 33-річний українець походить з невеликого міста Сновськ Чернігівської області, що розташоване поблизу кордону з росією та Білоруссю.

«Я почав малювати під час повномасштабного вторгнення росії в Україну. Усі роботи створювалися в періоди повітряних тривог у Чернігівській області. Малювання стало для мене способом заспокоєння, внутрішньої стабілізації та психологічного виживання в умовах війни», – зізнається митець, який через стан здоров'я (має інвалідність – синдром Туретта) не здобув професійної освіти.

Попри це, його роботи неодноразово отримували призові місця у всеукраїнських і міжнародних мистецьких конкурсах.

Вхід на виставку – безплатний.

Кожен відвідувач за бажанням може зробити донат на підтримку українських військових.

Виставку можна побачити у Варшаві в будинку за адресою: ul. Kijowska 7 (вхід з головної вулиці, де ходять трамваї).

Організатори запрошують усіх охочих з понеділка до суботи з 16:00 до 19:00.

Майстер-класи традиційного чоловічого співу

Союз українців Підляшшя запрошує взяти участь у чоловічих майстер-класах традиційного співу, які проведе Юрій Пастушенко. Він український етномузиколог та випускник кафедри фольклору й етнографії Київського університету культури, учасник таких ансамблів, як «Отава» та «Древо».

Майстер-клас відбудеться 7-8 лютого в Скансені у Козликах (у селі Ступники на Підляшші).

Учасники заходу працюватимуть над характерною емісією та ритмом, співаючи унікальні орнаменти та знаходячи спільне звучання в традиційній українській поліфонії. Буде представлено специфіку співу, традиційного для чоловічих колективів, що з'являється в чумацьких, козацьких ліричних або ритуальних піснях. Ціна – 150 злотих за особу.

Інформація, реєстрація, деталі: adam.tomaszuk@gmail.com

«Ой ходили колідничкі від хати до хати...»

25 січня учні пункту навчання української мови у Щеціні, яких підготувала вчителька Маріанна Курильчук, відвідали з вертепом місцевий греко-католицький храм. «Молоді артисти майстерно зіграли свої ролі та насолодили вуха й серця глядачів могутнім співом українських колядок!» – повідомлено на фейсбук-сторінці Щецінського відділу ОУП. Після виступу колядники провели збірку на допомогу ЗСУ, під час якої привітали всіх парафіян гостинцями. Було зібрано близько 3700 злотих і 300 гривень.

Фото з фейсбук-сторінки Щецінського відділу ОУП (авторка Катерина Кравчук)

Рекордна Маланка у Народному домі

24 січня у Народному домі в Перемишлі відбулася благодійна Маланка, яку цього року відкрили отець митрат Богдан Степан, парох греко-католицької парафії, та отець протоієрей Юрій Мокрауз, парох православної парафії.

Як і в попередні роки, у ході заходу проведено «Аукціон для перемоги України».

Його метою було зібрати кошти на ТАРГАН 200 «Targun 3K». Це безпілотна наземна платформа, призначена для дистанційного перевезення поранених солдатів, багажів або виконання ударних (камікадзе) завдань.

«Знов маємо рекордну суму! Під час Маланки, зокрема з аукціону і пожертв учасників, зібрано 47 тисяч злотих», – повідомляє Ігор Горків, голова Перемиського відділу ОУП. Це понад 13 тис. доларів.

Цьогоріч можна було пристати до великої справи у два способи. Зробити ставку на лоти на «тихому» аукціоні, тобто вписати суму на аркуші паперу поруч із вибраними предметами. Серед лотів були, зокрема, кілограм солі з копальні підприємства «Артемсіль» у міст Соледар, яке зараз під російською окупацією, вино «Артемівське» чи традиційна маска кози від бренду «Коза Дереза».

Також відбувся головний аукціон, де учасники робили ставки наживо. Тут лоти збирали значні суми, сягаючи 6 тисяч злотих. На цей аукціон організатори виставили, серед іншого, гільзу від Служби безпеки України, індивідуальне заняття з лижним інструктором або трилітровий горщик українського борщу за понад 100-літнім рецептом, який господиня обіцяла особисто доставити переможцю розіграшу.

Предмети для аукціону дарували, зокрема, представники української громади. Подію вела Ольга Леськів.

Варто зазначити, що роботу з підготовки меню й страв, які задовольняли смаки учасників цьогорічної Маланки у Перемишлі, очолив представник молодого покоління української меншини. Він є випускником одного з ліцеїв з української мовою навчання у Польщі, був волонтером у Народному домі від початку повномасштабної війни в Україні, а згодом вступив до лав Збройних Сил України. Серед іншого, кілька місяців служив на Бахмутському напрямку.

Фото Павла Лози

Більше новин читайте на сайті: nasze-slowo.pl.
Опрацював на основі повідомлень Павло ЛОЗА

eprasa.pl f41a64a5dc

Павло ЛОЗА
Фото з фейсбук-сторінки єпархії УГКЦ та гурту

Українці підтримали «Великий оркестр святкової допомоги»

Остаточний результат 34-го Фіналу благодійної акції «Великий оркестр святкової допомоги» (ВОСД/WOŚP) буде відомий через кілька місяців. Українці, як і в минулі роки, зробили також свій внесок, збираючи під час цьогорічної акції кошти на лікування дітей. Подія пройшла 25 січня по всій Польщі.

Біля греко-католицького храму в Ґурові-Ілавецькому

Цим разом кошти збирали на діагностику та лікування захворювань шлунково-кишкового тракту в найменших пацієнтів. До підтримки благодійного заходу долучилися й українські музиканти, зокрема лемківські виконавці.

У Варшаві на підсумковому концерті 34-го Фіналу ВОСД можна було побачити гурт «Lemon», який у своєму репертуарі має українські, зокрема лемківські, пісні.

Серед українських музикантів, котрі цього року заграли для «Великого оркестру» в інших містах, були фольковий рок-гурт «The Ukrainian Folk», який виступив у Ольштині, та «Hoyraky», які заграли для ВОСД у Білостоці, «Відимо» у ґміні Нозджец (Підкарпатське воєводство).

«The Ukrainian Folk» з Ґурова-Ілавецького

Деякі гурти розігрували на аукціоні речі. Наприклад, польсько-український колектив «ДаґаДана» зробив свій внесок у цю ініціативу, подарувавши аукціону свій альбом «Маленька», який отримав престижну польську музичну нагороду «Фридерик».

«Традиційно волонтери – діти й молодь під пильним наглядом дорослих опікунів – проводять збір пожертв, між іншими, перед храмами всіх конфесій в країні, зустрічаючись з дуже прихильними реакціями вірян», – читаємо у повідомленні на сайті єпархії Ольштинсько-Ґданської УГКЦ.

Своєю чергою учні школи ім. Т. Шевченка в Білому Борі виступили у Білобірському центрі культури та відпочинку.

«Сьогоднішній Фінал ВОСД у Білому Бору був для нас особливим! На сцену вийшли „Фасольки", які додали музичної нотки заходу, а „Вітрогон" захопив публіку енергетикою своїх танців. Ми в захваті від того, що серцем брали участь у цьому чудовому виступі», – зазначено на фейсбук-сторінці школи.

Також серед добровольців, котрі під час вуличних акцій збирали гроші, можна було побачити представників української громади, зокрема дітей та молодь.

Щороку кожне польське місто у власний оригінальний спосіб збирає кошти для фонду «Великого оркестру святкової допомоги», коли впродовж усього дня відбуваються пробіги, мистецькі акції та аукціони. До аукціону приєднався й фонд «Stand with Ukraine foundation», організатори благодійного збору «Тепло з Польщі для Києва». Його представниці в студії ВОСД у Варшаві вишивали серця, що є логотипом акції, на українських вишитих виробах. Одна з сорочок, передана для аукціону, приїхала з Києва.

«У повному блекауті, в холодному, темному Києві її створено виключно для підтримки 34-го Фіналу ВОСД», – говорила наживо під час трансляції зі студії одна з представниць організації. «Дуже дякую. Слава Україні! Вітання всім! Теплі серця Україні!» – відповів Юрек Овсяк, голова «Великого оркестру святкової допомоги».

Варто згадати, що ідею «Великого оркестру» підхопили в Україні, де у 2006 році було створено Всеукраїнський благодійний фонд «Серце до Серця».

Завдяки співпраці польського та українського фондів 7 березня 2014 року у Варшаві було організовано концерт, на якому заграли польські рок-зірки. Це була підсумкова подія 22-го Фіналу ВОСД, під час якого волонтери збирали кошти для українців, що отримали поранення на Майдані та лікувалися у той час у познанській лікарні.

Після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну ВОСД теж долучився до підтримки українців. Тоді у період від березня 2022 року до червня 2023 року фонд відкрив рахунок, призначений на допомогу Україні. За ці чотирнадцять місяців до українських медичних закладів було доставлено понад 5 тисяч одиниць медичного устаткування. ●

eprasa.pl f41a64a5dc

УКРАЇНА

Богуслав СЛІВЕРСЬКИЙ,
професор Лодзького університету

Героїчно-прагматична освіта в Україні як акт опору російській навалі

Підземна школа в Україні. Фото з сайту kharkivoda.gov.ua

Україна, країна родючих полів, рік і міст, зараз перетворилася на простір шрамів і жалоби, травми й надії на мир. Тисячі матерів не дочекалися повернення своїх синів, тисячі дітей залишилися сиротами, а сотні тисяч носять у тілі та психіці сліди невідворотних ран.

За даними ООН, в Україні загинуло понад 13 тисяч цивільних, серед них щонайменше 682 дитини. Понад 113 тисяч осіб стали людьми з інвалідністю, а тисячі дітей були незаконно депортовані до росії. Кожна з цих цифр – це не статистика, а конкретне ім'я, чиєсь життя, обірвана історія. На кладовищах усієї України майорять не стільки вінки, скільки національні прапори.

У цій апокаліптичній реальності особливим болем стає освіта. Близько 4 тисяч закладів освіти – від дитсадків до університетів – знищені або серйозно пошкоджені. Матеріальні втрати оцінюють у 7,3 мільярда доларів. Хто порахує втрати людського життя, духовні втрати? Як оцінити втрачене дитинство, перервану безперервність навчання, відсутність ровесників, які загинули або виїхали за кордон?

Підземні школи та проєкт «Школа офлайн» – це, по суті, освіта в тіні руїн. Парадокс війни полягає в тому, що чим більше вона руйнує, тим більше змушує людей до інновацій. Україна створила модель освіти, яку можна назвати героїчно-прагматичною.

У Харкові, місті, яке місяцями перебуває під вогнем рашистських ракет, вже діють підземні школи. Одна з них, триповерхова, дає прихисток 1700 учням. Діти навчаються в залах, вирубаних у ґрунті, у приміщеннях, які замість вікон мають бетонні стіни. Загалом у прифронтових регіонах створюють понад 139 таких закладів. Ще два роки тому шкільні класи розташовували в тунелях метро. Після стількох днів вторгнення це вже повноцінні школи з бібліотекою, ігровими кімнатами й навчальними лабораторіями.

Окрім цього, у країні виникла стратегія «Школа офлайн», що поєднує очне й дистанційне навчання. Це гібридна система, яка передбачає, що учень може навчатися у безпечному для себе місці – в мережі дистанційних шкіл або в спеціальних класах для дітей за межами країни. Держава також розробила інструкцію для батьків переселенців, де містяться поради, як перевести дитину до «нової» школи.

Діти в дорозі – маленькі переселенці й емігранти

Понад 4 мільйони українців є внутрішніми переселенцями. Діти, які втекли з Маріуполя, Херсона чи Донбасу, сьогодні сидять за партами у Львові, Івано-Франківську чи Тернополі. Якщо там немає місця, вони продовжують навчання онлайн у своїх рідних школах.

Професор Нелля Ничкало розповідала про долю дітей, які опинилися за межами країни. За даними ЮНЕСКО, у 2024 році майже 665 тисяч українських школярів навчалися за кордоном. Лише Польща прийняла близько 248 тисяч дітей шкільного віку, що показує масштаб солідарності й викликів. На жаль, тільки 29% з них поєднують навчання в обох країнах, а 16% користуються лише українською системою дистанційної освіти. Решта часто губляться в хаосі міграції, і частина з них передчасно залишає школу.

Це трагедія, наслідки якої вони відчують лише за кілька років. Адже це покоління перерваної освіти, яке, хочеться вірити, не стане поколінням втрачених можливостей.

Нові закони під час війни

Війна не зупинила змін у законодавстві про освіту. 1 січня 2025 року набув чинності закон про дошкільну освіту, що гарантує вихователькам дитсадків довші відпустки, вищі зарплати й гнучкі форми праці. Батьки отримали право вибору: від традиційних садочків до мобільних і сімейних міні-садків. З 2026 року кожна дитина п'яти- та шестирічного віку обов'язково вивчатиме англійську мову.

Як інформувала професорка Нелля Ничкало, новий закон про професійну освіту, ухвалений у вересні 2025 року, став фундаментом системи, що відповідає на реальні потреби ринку праці. Учні й дорослі можуть обирати: повну освіту або швидке здобуття кваліфікації. Це рішення особливо допоможе ветеранам і переселенцям. Уже у 2024 році у програмах перекваліфікації взяли участь 100 тисяч українців.

Створена також платформа «е-Ветеран» – цифровий майданчик для тих, хто потребує реабілітації, що забезпечує доступ до курсів, перекваліфікації та підтримки для захисників країни й членів їхніх сімей.

Університети в русі та співпраця з Європою

Війна змусила 29 університетів перенести свою діяльність в інші частини країни – з Донецька до Києва чи на →

eprasa.pl f41a64a5dc

Богуслав СЛІВЕРСЬКИЙ,
професор Лодзького університету

Українські вчителі та освіта їхніх учнів у польських реаліях

Професорка Лариса Лук'янова, дійсний член Національної академії педагогічних наук України, директор Інституту освіти дорослих цієї Академії, під час V Міжнародної конференції «Освіта перед викликами і завданнями сучасності та майбутнього» розглядала долю українських вчителів та їхніх учнів у польських реаліях.

Доповідачка зазначила, що війна має обличчя руїн і випалених міст, але також має обличчя вчительки, яка ще вчора навчала дітей у Києві, а сьогодні, з підручником іноземною мовою, заходить до класу польської школи. Війна вирвала українських вчителів із буденності, змусивши їх будувати своє професійне життя заново.

За даними, представленими професоркою Ларисою Лук'яновою, у березні 2022 року в Польщі перебувало 27 тисяч українських учителів. Це армія педагогів, які разом із хвилею біженців опинилися у країні над Віслою, але з часом їхня кількість зменшувалася: кінець 2022 року – 20 тисяч, кінець 2023-го – 15 тисяч, початок 2024-го – 10 тисяч, а в 2025 році їх залишилося лише 5 410.

За кожною з цих цифр стоїть болюча історія: втрата професійної ідентичності, затяжні процеси нострифікації дипломів, відчуття непридатності. Учителька математики, яка двадцять років працювала в Україні, у Польщі мусить починати з нуля, бо її кваліфікацій часто не визнають. Педагог із Харкова замість проведення уроків відвідує курси польської мови, бо без цього його не приймуть на роботу в польську школу і він не впорається у класі.

Тим часом у польських школах сьогодні навчається понад 286 тисяч українських учнів. Це найбільша кількість дітей-біженців в історії польської освіти. Кожен із них несе у собі історію втечі, травму війни, а водночас – надію на майбутнє. У цій ситуації українські вчителі є безцінною підтримкою для дітей і молоді, адже вони краще розуміють польську мову, культуру країни, але й водночас – травматичний досвід своїх учнів.

Дослідження професорки Лук'янової показують, що 42% учителів хотіли б залишитися в Польщі після війни, 32% планують повернутися, а майже чверть досі вагається. Понад 66% із них лише намагаються пройти нострифікацію дипломів, і тільки 8% змогли успішно її отримати. Їхні потреби очевидні: інформаційна підтримка, психологічна допомога, можливість подальшого професійного розвитку.

Дослідники також відзначають інші мотивації: бажання працювати за фахом, потребу матеріальної незалежності, прагнення здобувати нові вміння. Багато хто з них бере участь у мовних і комп'ютерних курсах, займається волонтерством. Це люди, які, попри біль розлуки та стрес війни, намагаються залишатися вірними своєму покликанню.

«Чи це проблема Польщі чи України?» – запитує професорка Лук'янова і відповідає: це наша спільна проблема. Польща несе величезні витрати на інтеграцію, організовує для дітей з України підготовчі класи, наймає додаткових учителів, забезпечує курси польської мови. Україна ж, попри драматичні наслідки війни, мусить дбати про право своїх громадян на освіту, навіть за кордоном. Те, що сьогодні видається тягарем, завтра може стати спільним культурним капіталом, адже вчитель, який збереже своє покликання під час війни, буде кимось більшим, ніж педагог. Кожен із педагогів у цій ситуації є свідченням сили людяності. ●

захід України. У 2025 році уряд виділив 330 мільйонів гривень на обладнання безпечних просторів для цих закладів.

Паралельно Україна розширює участь у європейських програмах: Erasmus+, Horizon Europe, Digital Europe. Це не лише гасла про інтеграцію з ЄС, а інвестування у реальну наукову й освітню інфраструктуру, де українці вже займають своє місце. Парадоксально, але війна прискорила європеїзацію освітньої системи не лише через вибір.

Національна академія педагогічних наук України в умовах війни реалізує понад 100 наукових проєктів, частина яких безпосередньо стосується загальної й професійної освіти. Науковці не тільки досліджують, а й активно підтримують армію через волонтерство й надання психологічної допомоги.

Співпраця з Польщею, зокрема з Комітетом педагогічних наук Польської академії наук, має практичний і символічний вимір. Проводяться спільні конференції про дітей війни, вищу освіту, навчання українських дітей у Польщі. Кожна з них підтверджує: наука не замикається в семінарських аудиторіях, а підтримує український народ.

Геродот писав: «У мирний час діти ховають батьків, а під час війни батьки ховають дітей». Україна відчуває цей біль щодня. В умовах підземель постають і функціонують школи, у мережі навчають нове покоління вчителі дистанційної освіти. В університетах розвивається європейська співпраця. Усе це свідчить, що освіта стала новим фронтом війни – фронтом за пам'ять, ідентичність і майбутнє. Кожен урок у підземній аудиторії, кожна онлайн-трансляція класу, кожна програма Erasmus+ за участі українських студентів – це перемога над хаосом, смертю та війною.

Війна навчає нас, що освіта – це не розкіш і не додаток до життя, а його хребет. Завдяки освіті український народ вистоїть, навіть якщо його школи лежать у руїнах. Саме тому депортовані до росії діти, переселені на батьківщині чи ті, що навчаються в польських школах, знають: вони – українці.

Освіта в Україні – це не лише відповідь на війну. Це її заперечення. Це тихий, але впертий голос: нас не зламати, не посварити, не позбавити людяності. Польське суспільство теж робить усе можливе, щоб це стало реальністю. ●

eprasa.pl f41a64a5dc

Павло ЛОЗА

Відзначення Дня Соборності України у Польщі

Цей день вважають одним із ключових в історії України. 22 січня українці по всьому світу згадували дві важливі дати: злуку двох українських держав у 1919 році та проголошення (вперше у XX столітті) самостійності України в 1918 році. Цьогоріч минуло 107 років, як Українська Народна Республіка і Західноукраїнська Народна Республіка об'єдналися в єдину державу.

ВАРШАВА

Фото з фейсбук-сторінки Посольства України у Польщі

У польській столиці відзначення Дня Соборності України відбулося цього року біля пам'ятника Тарасові Шевченку. Там зустрілися разом дипломати й працівники Посольства України, представники української громади, духовенство та діти з українських шкіл. Серед представників українських організацій були, зокрема, голова фонду «Український дім у Варшаві» Мирослава Керик, голова Об'єднання українців у Польщі Мирослав Скірка та перший голова ОУП, а зараз лідер Громадської ініціативи з догляду за могилами воїнів УНР у Варшаві Юрій Рейт.

«Така щира й широка присутність стала яскравим свідченням єдності українців за кордоном, тяглості поколінь і любові до України», – читаємо у повідомленні на фейсбук-сторінці Посольства України.

Під час відзначень учасники заходу, взявшись за руки, утворили символічний Ланцюг єдності та спільно заспівали державний гімн України.

ЛЮБЛІН

В Любліні урочистості з нагоди Дня Соборності України традиційно проведено на православному кладовищі, що на вул. Липовій. Там розташовано кільканадцять могил борців за волю України, які воювали за свою державу понад 100 років тому. Серед присутніх були працівники Генерального консульства України в Любліні, офіцери

Фото з фейсбук-сторінки Українського товариства

Литовсько-польсько-української бригади ім. Великого гетьмана Костянтина Острозького. Була теж влада міста, люблінського воєводи, сеймику Люблінського воєводства тощо. Звичайно, прийшли й члени керівних органів Українського товариства, яке протягом років організовує відзначення Дня Соборності та доглядає могили воїнів УНР у Любліні. Після привітання присутніх, котре виголосив голова організації доктор Григорій Купріянович, та спільної молитви делегації поклали квіти до пам'ятника «Борцям за волю України 1917-1921».

КРАКІВ

Фото з фейсбук-сторінки Генерального консульства України у Кракові

У сквері Вільної України в Кракові відбулася символічна акція «Ланцюг єдності». Захід розпочався виконанням державного гімну України та хвилиною мовчання в пам'ять про полеглих Захисників і Захисниць нашої Батьківщини. До присутніх звернувся генеральний консул України в Кракові В'ячеслав Войнаровський. До акції долучилися ветерани російсько-української війни, українська молодь, пластуни станиці Краків тощо.

eprasa.pl f41a64a5dc

Слід додати, що з ініціативи Генерального консульства України в Кракові з нагоди Дня Соборності для українських дітей Кракова та Катовиць 22 січня відбулися тематичні уроки, присвячені історії та значенню єдності української держави.

ЛАНЬЦУТ

Фото з фейсбук-сторінки Віцеконсульства України в Ряшеві

На міському кладовищі в місті Ланьцут, де розташовані могили воїнів Української Народної Республіки, у спільній молитві взяли участь посол України в Польщі Василь Боднар, консул України в Ряшеві Василь Йордан, Славомир Цікуй – голова Спілки українців – «Пам'ять і спадщина», бургомістр міста Ланьцут Даміан Шубарт та українська громада Підкарпаття.

ПЕРЕМИШЛЬ

Фото Олександра Стеця

25 січня українська громада Перемишля відзначила річницю проголошення IV Універсалу та Дня Злуки. Захід, ініційований Спілкою українців – «Пам'ять і спадщина», пройшов на військовому кладовищі в Пикуличах.

Кількома днями раніше, 22 січня, учні перемиської «шашкевичівки» у рамах відзначень записали відео. На ньому молодь як символ територіальної цілісності України тримає в руках картки з гербами та назвами всіх українських областей.

ВРОЦЛАВ

Фото з фейсбук-сторінки Генерального консульства України у Вроцлаві

З нагоди Дня Соборності України на площі Ринок у Вроцлаві Генеральне консульство України разом з українською громадою долучилося до символічної акції «Ланцюг єдності». Учасники заходу утворили символічний ланцюг після промови віцеконсулки Генерального консульства України у Вроцлаві Сніжани Сайченко та виконання державного гімну України. Також цього дня у греко-католицькій парафії Воздвиження Чесного Хреста у Вроцлаві відбулася божественна літургія за Україну та панахида за всіма полеглими, які від давніх часів і до сьогодні віддали своє життя у боротьбі за українську державу. Богослужіння очолили владика Володимир Ющак та владика Маріуш Дмитерко.

БІЛИЙ БІР

Фото з фейсбук-сторінки школи

Ввечері 22 січня молодь та учителі білобірського ліцею ім. Тараса Шевченка та члени місцевої української громади зустрілися біля пам'ятника Тарасові Шевченку.

«Ми взялися за руки, показуючи, що українці, які проживають за кордоном, єднаються з українцями, які проживають в Україні. Разом ми сильні! Ми непереможені!» – читаємо у повідомленні на фейсбук-сторінці Посольства України.

Своєю чергою учні Початкової школи ім. Тараса Шевченка урочисто відзначили День Соборності України у шкільному будинку.

eprasa.pl f41a64a5dc

Павло ЛОЗА
Фото з фейсбук-сторінки Наталії Панченко та МВСіА

Тепло з Польщі до України

Міністр закордонних справ України Андрій Сибіга офіційно передає подяку організаторам для понад 66 тис. донорів акції «Тепло з Польщі для Києва»

Після січневих атак росії на енергетичну інфраструктуру України десятки тисяч людей залишилися без електроенергії, опалення та води або мають до них обмежений доступ. У цей складний момент Польща відкрила «потік» людської доброти та тепла, яке полилося до України. Хоча знайшлися й ті, хто без жодних перешкод намагався дискредитувати загальнонаціональну кампанію зі збору коштів на придбання генераторів для Києва.

У рамах оголошеної 16 січня акції «Тепло для Києва» (Ciepło dla Kijowa), скерованої на придбання генераторів та електростанцій для української столиці, яка замерзала внаслідок російських обстрілів, фонд «Stand with Ukraine» поставив за мету зібрати 400 тисяч злотих. Спочатку організатори планували придбати 100 генераторів. Однак заплановану суму було зібрано за кілька годин, тому її поступово збільшували.

«Участь польської громадськості у зборі коштів „Тепло для Києва" перевершила наші найсміливіші сподівання», – зазначила Надія Ярема з «Євромайдан-Варшава», коли збір досяг 3 мільйонів злотих. На цьому він не зупинився.

Організатори збільшили суму до 10 мільйонів злотих. На момент закриття цього випуску на рахунку ініціативи на сайті Pomagam.pl («Ciepło z Polski dla Kijowa») вже було зібрано понад 9,3 мільйона злотих. Збір коштів організував уже згаданий фонд «Stand With Ukraine» разом із кількома організаціями та громадськими рухами, зокрема «Євромайдан-Варшава», фондами «Демократія», «Відкритий діалог», виданням «Sestry.eu», Фондом Польської ради бізнесу (Fundacja Polskiej Rady Biznesu)» та ініціативою «Підприємці допомагають» (Przedsiębiorcy Pomagają).

Окрім згаданих організацій, приватних благодійників, до збірки долучаються й польські компанії, органи місцевого самоврядування, громадські організації та локальні редакції ЗМІ.

Проте це не всі. Краківський митрополит, кардинал Ґжеґож Рись, закликав допомогти Києву. Усі кошти, зібрані в костелах Краківської архідієцезії 1 лютого, підуть на генератори й зарядні станції для української столиці.

«Ми наважуємося просити вас про допомогу, хоча й знаємо, що багато хто щойно долучився до доброчинної акції „Великий оркестр святкової допомоги", адже йдеться про порятунок життя», – написав у зверненні до вірян краківський митрополит.

eprasa.pl f41a64a5dc

Кардинал Ґжеґож Рись в такий спосіб реагує на лист глави УГКЦ архієпископа Святослава (Шевчука). Придбана за кошти римо-католиків Краківської архідієцезії допомога має прибути до Києва вже 8 лютого.

Тим часом перші генератори, закуплені у рамах збору «Тепло для Києва», були доставлені до столиці України 26 січня.

«Київ отримав від Польщі 130 генераторів різної потужності, які в умовах енергетичної кризи в Україні та столиці дозволять місту підсилити рівень стійкості критичних об'єктів, закладів соціальної сфери», – написав у мережі мер Києва Віталій Кличко.

«Ми дякуємо Польщі», – сказав мер столиці у відео, отримуючи першу партію генераторів від організаторів заходу, зокрема Наталії Панченко, голови фонду «Stand with Ukraine» та лідерки «Євромайдан-Варшава».

Дякуючи організаторам збору, волонтерам та всім небайдужим, очільник столиці України підкреслив, що така підтримка є «прикладом єдності українців та поляків, ефективної взаємодії та людяності в цій надзвичайній ситуації».

«В дорозі уже чергових 90 агрегатів», – поінформував у мережі 26 січня Віталій Кличко.

Ще до передачі перших генераторів до Києва ситуацію прокоментував, зокрема, міністр закордонних справ України Андрій Сибіга.

Він зазначив, що збір «Тепло з Польщі для Києва» на генератори для України під час морозу і російського ракетного терору дає українцям відчуття підтримки та є свідченням справжньої солідарності й людяності.

«Ми відчуваємо, що не самотні. Ми дякуємо Польщі за таку важливу допомогу та за тепло, яке зігріває нас у найважчі моменти», – наголосив Андрій Сибіга на платформі X.

Також у відеозаписі він згадував, що у 2022 році весь світ захоплювався Польщею, яка слугувала прикладом того, як діяти під час війни та кризи.

«Сьогодні Польща знову стала лідером у наданні допомоги, прикладом солідарності та ефективної мобілізації», – каже Андрій Сибіга в одному із записів, у якому він розповідає про подружжя з Лодзького воєводства, що особисто пожертвувало придбаний новий генератор.

«Ви неймовірні. Така підтримка демонструє надзвичайне ставлення польської нації до України. І знову інші країни беруть приклад з Польщі», – наголосив голова МЗС. Він також доручив усім закордонним дипломатичним установам України ініціювати термінові збори коштів для підтримки українського народу.

Інші держави насправді почали наслідувати приклад Польщі. У Чехії оголошено ініціативу під назвою з чеським почуттям гумору – «Darek pro Putina» (Подарунок для Путіна). Навіть Ангола, Азербайджан і Таїланд пішли слідами Польщі.

На жаль, у Польщі успіх збору коштів одразу ж супроводжував інформаційний шум та хвиля неправдивих повідомлень.

У польському інтернеті почали поширювати дописи, в яких йшлося, що генератори, подаровані Україні, нібито перепродають на місцевих порталах з оголошеннями.

Ярослав Юнко, представник української громади, який є кореспондентом Польського агентства преси (PAP) у Києві, прокоментував це так: «Для тих, хто вважає, що генератори, зібрані порядними поляками в рамах акції "Тепло для Києва", вже продаються на українському OLX. Спробуйте продати цих монстрів там, спробуйте заправити їх паливом з власної кишені, і головне, професійно їх обслуговувати». Додамо, що журналіст був присутній на передачі першої партії генераторів у Києві.

Міністерство внутрішніх справ та адміністрації, яке переказало генератори та обігрівачі Україні з ресурсів Урядового агентства стратегічних резервів, також заперечило, що обладнання з Польщі продається.

«УВАГА: дезінформація про „польські генератори на українських аукціонних сайтах"! Не ведіться на російську пропаганду! Бачите пости зі скриншотами: „Польські генератори з допомоги ЄС на продаж! Бандерівці діють з розмахом!"? Це хрестоматійна російська дезінформаційна операція! ФАКТИ, а не ФЕЙКИ: Польща надсилає генератори та обігрівачі Україні, щоб мирні жителі мали електрику та тепло під час російських атак. Ми солідарні!» – читаємо у повідомленні на фейсбук-сторінці Міністерства внутрішніх справ та адміністрації Польщі.

Результати збору коштів у Польщі варті уваги, оскільки вони є позитивним сигналом на тлі спаду тут проукраїнських настроїв, які підживлює антиукраїнська пропаганда, котру генерують російські боти, а також політичні ігри, зокрема «Конфедерації» та насамперед партії Ґжеґожа Брауна.

Варто зазначити, що з часу збору коштів на дрон «Bayraktar» у липні 2022 року не було такої великої одноразової кампанії для України. Нагадаємо, що протягом місяця в рамах збірки на Bayraktar, започаткованої Славоміром Сєраковським, журналістом та засновником «Політичної критики», було зібрано понад 24 мільйони злотих. Виробник Bayraktar заявив тоді, що безплатно передасть дрон Україні, а зібрані гроші були використані для гуманітарної допомоги. Ініціатива «Дрони для України» у липні 2024 року дала невтішні результати – у ній взяло участь лише кілька десятків людей.

У березні 2025 року Славомір Сєраковський разом з американським істориком Тімоті Снайдером організував кампанію зі збору коштів на військові автомобілі швидкої допомоги для України. Вартість кожного авто швидкої становила 1,2 мільйона злотих. Зрештою, вдалося зібрати 3,3 мільйона злотих. ●

eprasa.pl f41a64a5dc

Леся САМЧИНСЬКА
Фото з Вікіпедії

Червоно-біле диво Сумщини

Колись давно, коли над сіверськими землями України ще не було кордонів, а дороги не прокладали на картах, існувала легенда. Що кожен народ має свою особливу нитку, яка тримає всіх разом. Коли народ сильний – нитка міцна, коли важко – вона тоншає. І щоб ця нитка не розірвалася, а трималася міцніше, люди почали переплітати її з іншими нитками. Так з'явилося полотно-оберіг. А щоб пам'ятати, хто вони і звідки, люди вплітали у полотно візерунки-шифри. Так з'явився перший рушник – символ пам'яті про свій рід.

Ця легенда – лише образ. А от далі починається справжня історія. На півночі України, на Сумщині, у місті Кролевець з давніх часів існувала традиція ткацтва. Тут рушники не вишивали голкою, як то робили у багатьох інших регіонах, а ткали на верстаті так, щоб отримати візерунок шляхом переплітання ниток. У хатах кролівчан ткацький верстат був звичною річчю, а ткацтво – частиною щоденного життя. Його ставили в найсвітлішому кутку, і він служив родині багато років.

Для ткання рушника використовували складну техніку перебірного ткацтва, де вручну треба було піднімати потрібні нитки основи. Це вимагало точності, адже помилка в одному ряду могла зіпсувати весь орнамент. Візерунки буквально «вростали» в полотно. Але саме завдяки такій особливій техніці рушник мав дивовижну властивість – він був двобічним, однаковим з обох боків. У такого рушника нема вивороту, і це завжди викликає подив у тих, хто бачить цей виріб уперше.

Кролевецькі рушники легко впізнати: червоні орнаменти на білому полотні переважно геометричні або стилізовані (візерунок створений шляхом спрощення реальних форм та об'єктів). Узор повторюється симетрично й має чітку геометрію.

Але не тільки красою та складною технікою ваблять кролевецькі рушники. Їхні червоні орнаменти на білому тлі мають глибокий символізм, корені якого сягають дохристиянської епохи, коли народи Полісся вірили в могутніх богів-повелителів природних явищ – Перуна (бог грому і блискавки), Дажбога (повелителя сонця й добробуту), Велеса (покровителя багатства й торгівлі) та інших.

Найбільш часто на рушниках зображались такі елементи та істоти:

- дерево – головний символ древа життя, що уособлює силу роду, зв'язок між поколіннями і безперервність життя; його гілки – це нащадки, а коріння – це предки;
- берегиня – мати-природа, яка є основою творення всього живого;
- птахи – охоронці дому, символ душі, зв'язку з небесами;
- геометричні фігури (трикутники, кола, лінії) – втілюють родючість, гармонію, захист від поганого;
- розетки та квіти – символи краси, жіночої сили і молодості.

Рушник кролевецький тканий, обрядовий. 50-ті роки XX ст.

Особливе місце серед елементів орнаменту мали ромби. Пояс чи плахту з витканими ромбами молода жінка, завагітнівши, повинна була носити аж до народження дитини, адже цей символ підсилював жіночу плідність та слугував сильним оберегом.

У побуті кролевецькі рушники були не просто прикрасою оселі, а й слугували оберегом для родини та помешкання. Завдяки своїй сакральності такий рушник вважався родовою реліквією й передавався у спадок. Його зберігали у скрині й діставали для особливої події: на весілля (покривали коровай, пов'язували руки молодим), прикрашали ікони для церковних обрядів, дарували дорогим гостям.

Хоча ми звикли вважати рушники жіночою працею, у Кролевці довгий час ткацтвом займалися чоловіки. Жінки та діти готували нитки (пряли, мили, фарбували), а от нелегка робота за важким дерев'яним верстатом, де треба було переплітати сотні ниток одночасно, вважалася саме чоловічою справою.

Кролевецькі майстри ткали свої рушники довжиною від півтора до шести метрів, залежно від призначення: обрядові рушники були довгими, понад три метри, й по всій довжині вабили око кольоровим орнаментом, а подарункові рушники були коротшими й мали візерунки лише по краях. Ширина рушника сягала від 35 до 60 см. Нитки для полотна спочатку робили з льону або конопель, а пізніше з появою бавовни (з кінця XIX століття) перейшли саме на неї.

Для фарбування обирали червоний колір (символізував життя, любов і кров роду) у поєднанні з білим тлом (колір чистоти та світла). Нитки в червоний колір фарбували натуральними барвниками, для чого використовували висушену материнку, корінь марени, кору вільхи чи дуба. Та найкраще для червоної фарби пасував червець – дрібна комашка, самки якої містять кармінову кислоту – природний червоний пігмент. Це був довгий і нелегкий процес. У червні-липні жінки та діти йшли до лісу й викопували коріння рослин, на яких живе червець (материнка, суниця), обережно руками знімали комах, сушили їх на сонці чи в печі, подрібнювали в порошок і виварювали у воді, отримуючи у такий спосіб насичений червоно-малиновий відвар. Щоб фарба не змивалася й не тьмяніла на рушнику, жінки застосовували процес протравлення – рушник обробляли настоянкою на попелі або кислими рідинами (квасом, сироваткою тощо).

До 70-х років XIX століття кролевецьке ткацтво знало тільки два кольори – білий і червоний. А з появою недорогих хімічних анілінових фарб і великої кількості кольорів (зеленого, синього, жовтого та інших) майстри почали ткати синьо-білі та оливково-білі рушники й скатертини. З початку XIX століття увійшли до використання жирні оліїсті фарби, завдяки чому ткачі отримували світлий малиново-рожевий колір, притаманний старовинним кролевецьким виробам.

eprasa.pl f41a64a5dc

Трохи історії

Про наявність ткацького ремесла на території Кролевця Сумської області свідчать археологічні знахідки – у V-VII століттях тут знайшли прясла (пристрій для веретена). В ті давні часи процес ткання був сакральним ритуалом – жителі Полісся брались за нього у визначені дні, із чистими світлими думками, закладаючи позитивну енергію в свою працю. Але згодом ця ритуальна традиція спростилась до побутових потреб, а магічне значення орнаменту поступово відійшло в історію.

У XVII столітті відомий французький картограф Гійом де Боплан писав, що українські жінки прядуть льон і тчуть рушники. Перший ткацький цех у Кролевці виник у 1760-х роках. До нього входило 34 двори (приблизно 100 осіб). Перші записи прізвищ кролевецьких ткачів датують початком 1780-х.

Історія успіху цих рушників багато в чому завдячує родині Івана Риндіна. У XIX ст. Риндіни починали як звичайні ткачі, але завдяки підприємливості стали багатими купцями, яких в народі називали «рушниковими королями». Саме вони першими почали завозити до міста якісні бавовняні нитки та закордонні барвники, що зробило рушники ще яскравішими й довговічнішими. Згодом голова сімейства Іван Риндін помітив, що торгівля дає більший прибуток, ніж саме ткацтво, тож швидко зайнявся скупництвом рушників у інших ткачів і почав їх продавати, поступово створивши монополію на вироби кролевецьких майстрів, а на самих рушниках з'явилося його прізвище. Купець був настільки підприємливим, що швидко організував продаж ткацького товару до Італії, Франції, США, Канади та навіть Японії.

Ткацтво в Кролевці було таким розвиненим, що саме рушники стали тим символом, за яким місто впізнавали далеко за його межами. Люди приїжджали з інших місцевостей, аби придбати саме кролевецькі рушники, бо знали, що вони міцні, красиві й добротні. Один такий рушник коштував від 1 карбованця 20 копійок до 5 карбованців. На той час то були великі гроші – за них можна було купити корову. Тобто мати кролевецький рушник у своїй скрині було так само престижно, як сьогодні купити айфон чи брендовий одяг.

У XIX столітті червоно-білі рушники не тільки продавалися на ярмарках по всій Україні, а й змагалися з іншими ткацькими виробами на різноманітних конкурсах. Так, в 1830-1860 роках вони презентувалися на виставках у Києві, Харкові, Полтаві, Чернігівській губернії. Наприкінці XIX ст. Кролевець став справжнім центром художнього ткацтва на Лівобережній Україні. Червоно-білі рушники швидко увійшли в побут українців Чернігівщини, Черкащини, Дніпропетровщини, Полтавщини та Харківщини. Жодне весілля не обходилося без цих рушників чи скатертин. Наречена виглядала як справжня королева, підперізуючись рушником-поясом багряного кольору.

У 1859 році під час своєї останньої подорожі Україною до Кролевця приїздить Тарас Шевченко, щоб погостювати у своїх добрих друзів у родині Огієвських. Під час візиту поет настільки захоплюється роботою ткачів, що замовляє у місцевого майстра рушники на своє майбутнє весілля з нареченою Ликерою Полусмак. Але, на жаль, весілля не відбулося, і поет не забрав рушники.

Тим часом постійно зростаючий попит на полотняні вироби змушує майстрів спростити техніку їхнього виготовлення, аби мати змогу виткати більше товару за менший час. Тому наприкінці XIX століття виникає інша, простіша техніка ткацтва – рушники починають ткати односторонніми. Що цікаво, до початку XX ст. усі рушники ткалися парами: робили два однакових вироби на одній основі. Продавалися вони теж парою і ніколи не підшивалися, бо підшитий рушник вважався вживаним.

У радянські часи кролевецьке ткацтво, як і вся українська культура, потрапило під ідеологічний тиск. Весільний, поховальний чи іконний рушник сприймався як елемент застарілого релігійного побуту. Їхнє публічне використання не заохочувалося. На жаль, частина старих зразків була втрачена саме в цей період.

Утім з приходом «совєтов» кролевецьке ткацтво як вид ремесла не зникло, хоча й зазнало змін. На початку XX ст. багато ремесел почали переходити від домашнього виробництва до артілей і фабрик. Не виключенням стала й ткацька справа. 1922 року кролевецькі майстри об'єдналися в артіль, яка за 4 роки вже налічувала 2 тисячі ткачів.

А на початку XX ст. кролевецькі вироби поїхали покоряти Європу. 1936 року на Міжнародній виставці прикладного мистецтва в Парижі кролевецький рушник отримав золоту медаль. Також рушники було відзначено нагородами Берлінської, Бельгійської, Лондонської і Туніської міжнародних виставок, схвальними відгуками Копенгагенської та Барселонської виставок. Кролевецькі рушники почали активно експортувати до 50 країн, їх дарували як сувеніри, у тому числі на офіційних подіях та дипломатичних зустрічах. Рушники потрапили до музейних зібрань, і етнографи описували їх як окреме явище, притаманне саме українському Кролевцю.

В 1960 році кролевецьку артіль ткачів реорганізували у фабрику художнього ткацтва. Частину трудомістких процесів спростили, вдосконалили верстати, стандартизували орнаменти, але сам принцип перебірного ткацтва зберегли. Проте такі зміни й масове фабричне виробництво зробили рушники «ширпотребом», знищивши їхній обрядовий контекст та сакральний зміст. В 2000-х роках фабрика збанкрутіла.

Щоб не втратити вікові надбання майстрів, у Кролевці 2008 року було створене підприємство «Кролевецьке художнє ткацтво», де місцеві ткачі і сьогодні на дерев'яних верстатах виготовляють традиційні червоно-білі рушники, скатертини, панно, килими та національне вбрання.

Сьогодення

Кролевецькі рушники пережили зміну століть, побуту, влади й кордонів. Сьогодні кролевецьке ткацтво визнане елементом нематеріальної культурної спадщини України. Рушники зберігаються в музеях, їх вивчають історики та етнографи, а місцеві майстри бережуть і передають молодому поколінню унікальну техніку переборного ткацтва.

Нині у Кролевці діє ліцей ткацтва, працює музей ткацьких виробів. Починаючи з 1995 року, в місті щороку проходить Всеукраїнський фестиваль «Кролевецькі рушники», що збирає майстрів та гостей з України та з інших країн.

Сьогодні цей аутентичний виріб став елементом моди: сучасні українські дизайнери додають традиційні червоно-білі орнаменти в одяг, текстиль, арт-об'єкти. Нині носити вбрання з кролевецьким орнаментом – це не тільки патріотично, а й стильно.

Тож якщо ви побачите рушник, де на білому фоні палахкотить яскравий червоний орнамент, знайте – це він, славнозвісний кролевецький рушник, в якому зашифрована мова українського народу. Нитка, яка колись з'єднала людей Сіверщини, не обірвалася, вона тягнеться далі крізь покоління і час, щоб нагадувати нам хто ми є. ●

eprasa.pl f41a64a5dc

Олександр ЛЮБЧИЧ
Фото з Вікіпедії

Великий мрійник і фантазер у світі музики

Готуючи матеріал статті про Федора Якименка, прослухав його твори, бо розповідати про композитора й не мати уявлення, що він створив – неприпустимо. Коли ми слухаємо музику, то щось згадуємо, поринаємо в минуле, мріємо про майбутнє. Декілька хвилин, віддані поемі ноктюрн для оркестру під назвою «Янгол» відкинули мене за минулі десятиліття, на велику відстань, у відкритий океан за екватором. Безодня неба, всіяного міріадами зірок, невидимих у великих містах, глибина океану, що аж світиться від планктону, хитка палуба під ногами. Я любив спати, милуючись зірками, на верхній палубі, тож уявив це… але музика відірвала мене, підняла вище, вище і ще вище, аж до зірок, де, напевно, й живуть янголи. Людина, яка створила таку натхненну музику, безумовно, була незвичайною, бо мала велику мрію в душі і бурхливу фантазію, від якої завмирає серце.

Народження і визначення життєвого шляху майбутньої зірки

Федір Степанович Якименко (або Акименко) з'явився на світ 8 (20) лютого 1876 року в селі Піски на Харківщині. Його батьком був місцевий псаломщик-українець, котрий знався на музиці й співах, а матір'ю – росіянка із Тульської губернії. Двоє їхніх синів стали композиторами – сам Федір і його молодший брат Яків, відомий під прізвищем Степовий. Обидва ще в дитинстві потрапили до Петербурзької придворної капели. Практика ця – вивозити хлопчиків із України, вродливих, із гарними голосами і здібностями до музики – була загальноприйнятою серед російських монархів. Тож 10-літній Федір назавжди залишив батьківський дім і більше туди не повернувся. В 1886-1896 роках він пройшов музичні класи Імператорської придворної півчої капели, навчився грати на скрипці, фортепіано, гармоні і навіть диригував учнівським оркестром капели. Потім вступив до Петербурзької консерваторії, яку закінчив у 1900 році; там вдосконалив своє вміння гри на музичних інструментах, зокрема на фортепіано у відомого Милія Балакірева, а теорію композиції у не менш відомого Миколи Римського-Корсакова. Пізніше інший російський композитор Олександр Скрябін допоміг йому виправити постановку рук при грі на фортепіано. До 1902 року Якименко працював викладачем придворної півчої капели, де в нього навчався теж в майбутньому відомий композитор українського походження Ігор Стравінський. Далі він переїхав до Тифлісу (нинішній Тбілісі), працював там інспектором класів в музичному училищі, а потім його директором (до 1903 р.). На цьому його викладацька й музична діяльність в Російській імперії скінчилась. Подальший шлях проліг до Європи, бо тільки там він міг отримати більш високу музичну освіту і вдосконалити свої знання.

Федір Якименко

Перше перебування у Західній Європі: Париж, Женева, міста Італії

В 1903-1905 роках Федір Якименко жив на півдні Франції у місті Ніцца, де працював регентом одного із російських православних храмів. Наступні роки (1905-1906) відвідував міста Італії, мешкав у Парижі та Женеві. Час, проведений у Женеві, «в музиці, прогулянках мальовничим містом Жана Жака Руссо був для мене в повному розумінні чарівним часом», як згадував пізніше сам Якименко. Справжнє захоплення європейською дійсністю, її досягненнями й культурою росіяни не сприйняли, і він отримав від них прізвисько «капельський француз», бо пройшов навчання в придворній капелі, а потім на нього сильно вплинула французька музика. Незадовго до повернення в Росію Якименко ще раз відвідав Париж, де познайомився із французьким астрономом Камілем Неколя Фламмаріоном, про що згадав і в своїй автобіографії: «вплив знаменитого астронома-письменника відобразився на деяких моїх музичних творах». В Женеві здружився із композитором Скрябіним, з котрим підтримував дружні стосунки і пізніше, вже коли жив у Санкт-Петербурзі і Москві.

Повернення до Росії: наступна музична і творча діяльність

Спочатку Якименко приїхав до Харкова, де викладав (до 1911 року) музично-теоретичні дисципліни в Інституті шляхетних дівчат, в музичному училищі, писав твори, виступав із власними концертами. В 1912 році його запросили на посаду професора Московської консерваторії, а в 1914-1923 роках він був професором Санкт-Петербурзької консерваторії. За деякими свідченнями, в 1917-1918 рр. відвідував Харків і Київ, але після того, як більшовики встановили там свою владу, не захотів залишатися в Україні. Твори Якименка в інструментальній, передусім фортепіанній музиці, позначені в цей час впливом імпресіонізму і неоромантизму, прагненням відобразити фантастичні образи космічних світів, картини химерної природи, тривожні метання самотньої душі в навколишньому світі. Про це говорять самі їхні назви – «Лірична поема», «Уранія. Музика неба», «Зоряні мрії», «Фантастична соната», «Янгол», «Зачаровані сади», «Пейзажі незвіданого світу» тощо. Він пише й друкує твори мистецько-філософського спрямування – «Життя в мистецтві», «Сфера музики», «Мистецтво у Всесвіті» та інші. Зокрема, в останньому він написав: «Чи потрібно лякатися важких досягнень, коли ми несміливі й часом безвільні? Коли, прагнучи туди, ми спотикаємося, при кожному новому кроці, об каміння власних падінь?..

eprasa.pl f41a64a5dc

А мрії Мистецтва усе лунають, як легкокрилі птахи, на світах Всесвіту! З ніжною материнською ласкою будять вони душі до споглядання Краси, до захоплення Прекрасним у Всесвіті». Характеризуючи Якименка в своїх «Спогадах про Скрябіна» музикознавець і композитор Леонід Сабанєєв пише, що «то була людина зовсім відірвана від „земної поверхні". Його думки та фантазії оберталися в якихось дивних світах, серед області, що поєднувала в собі одночасно астронома, якусь салонну містику та дитячі казочки. Була якась оригінальна витонченість у цьому… Він був, мабуть, дуже великої думки про себе, але природжена зовнішня скромність змушувала його не говорити про себе». А далі вказує, що, напевно, і Скрябін побачив у ньому «свого родича за духом… Цікава картина була, коли ці два фантазери починали розмову один з одним на різні „астральні теми". Вони ніби намагалися перевершити один одного у відірваності від реального світу, і з боку було дуже дивно їх слухати». Ця дружба перервалась, коли Скрябін у 1915 році несподівано залишив земний світ, проживши лише 43 роки. Якименко ж повернувся до Європи.

Друге перебування у Європі: Прага, а потім Париж, знову Париж

Спочатку була Прага – столиця тодішньої східноєвропейської країни Чехословаччини, місце перебування багатьох емігрантів, які залишили свою батьківщину, рятуючись від більшовицького режиму. В 1923 році (за іншою версією, 1924 р.) Якименко став викладачем (професором), а потім деканом музично-педагогічного відділу Українського вищого педагогічного інституту імені М. Драгоманова у Празі. Критики відзначали, що його музичним творам була властива складна композиторська техніка, витончений смак, витриманість стилю, поетичність та щирість настрою. Але саме у Празі Якименко все частіше звертається до українського фольклору. «Співак сутінкових настроїв, зоряного неба, мрійливості та мрій» згадує батьківську землю, мріє про нездійсненну на той час просту річ – зустріти схід сонця, пройтися босоніж по росяній траві, послухати спів соловейка і милозвучні пісні дівчат на рідній, «солов'їній мові». З'являються «Три п'єси на українські народні теми», «Шість українських п'єс для фортепіано», соната-фантазія «Українська сюїта» та інші твори. Пізніше (вже в 30-х роках) була написана музика до балетів «На берегах Дніпра», «На пагорбах України», «Привиди та видіння». «Ундіни». Якименко був автором і друкованих праць із теорії музики; зокрема в 1925 році надрукував у Празі «Практичний курс науки гармонії в 2-х частинах з задачником». Із 20-х років його твори на українські теми стали звучати і по радіо («Листопад», «Гречаники», «Мак-Степ», «Гуцулка», «Бандурист», «Весілля» тощо). Мелодії Якименка були використані і в німому кіно, але він про це навіть не знав. Найбільш відомими учнями Якименка в цей час були майбутні композитори й музикознавці Микола Колесса і Зіновій Лисько. В 1927 році (чи 1928 р., називають різні дати) він переїхав до Франції – у Париж.

Працював спочатку викладачем (професором) по класу фортепіано у Російській консерваторії в Парижі, а в 1932 році займав посаду її віцедиректора. Після погіршення здоров'я (в 1937 році) переїхав знову до Ніцци, потім повернувся у Париж. В СРСР в цей час нищили українську інтелігенцію – розстрілювали митців культури, а Федір Якименко при всіх його проблемах зі здоров'ям був живий, мав можливість щось планувати й створювати.

Останні роки перебування у Франції: роки тривог і хвилювань

До останніх своїх днів маестро працював – писав твори для фортепіано, для оркестру (симфонії, поеми, сюїти, увертюри і таке інше), вокальну, камерно-інструментальну, церковну музику. Створив навіть музику до балету й опери «Фея снігів» (по казці Андерсена «Снігова королева»), через що, можливо, вже згадуваний Сабанєєв і дорікав йому, що він писав «дитячі казочки». Всього Якименко написав близько тисячі різних творів, деякі зберігаються в Національних бібліотеках Франції і України, приватних архівах і колекціях, доля ж більшості невідома. Від його музики, як сказала ведуча українського радіо «Культура» Світлана Галась, йде якесь «особливе сяйво». Але коли почалася Друга світова війна і Францію окупували (1940 р.), то музика була вже нікому не потрібна. 30 жовтня 1941 року Євген Деслав (кінорежисер українського походження) написав Євгенові Бачинському – церковному діячеві, який займався питаннями допомоги біженцям та емігрантам із України, що «наш відомий композитор» Якименко, стан якого жахливий, голодує. Бачинський відповів, що про такого композитора не чув, але допомогти потрібно. Пізніше одписав, що дізнався: твори Якименка відомі у Берліні, Празі та Львові і вони «варті Лисенка і Кошиця». Нам невідомо, чи допомагав хтось Якименкові після Бачинського, але 3 січня 1945 року він втратив свідомість від голоду на одній із вулиць Парижа і назавжди залишив світ. Знайшов свій вічний спочинок на цвинтарі Батіньйоль у цьому ж місті. Лише в одному із джерел я знайшов свідчення, що його дружина (прізвище – Малофеєва) залишилась у Петрограді, Якименко начебто намагався вивезти її, але у 1924 році жінка померла від недоїдання і сухот. Дітей, судячи із усього, в них не було (свідчень про це не знайшов). Довгий час про композитора-неоромантика, який виїхав на Захід, в радянській державі взагалі не згадували – його, начебто, й зовсім не було. Проте після здобуття незалежності він повертається до нас.

Європа і Україна: пам'ять про Федора Якименка

15 травня 2021 року в Україні проводили щорічний «День Європи» і на Михайлівській площі у Києві відбулася презентація, здавалось би, втраченого твору Федора Якименка «На берегах Дніпра». Оркестром диригував доволі відомий у Європі і світі український капельмейстер Кирило Карабиць. Сьогодні вже ніхто не заперечує його приналежності до України, бо і на цвинтарі у Парижі всі бачать напис «Федір Якименко – український композитор». Інколи його називають «українсько-французький композитор», бо хоча й народився в Україні, із 68 років свого життя лише 15 прожив там, а 18 останніх – у Франції. Відомий піаніст із Черкащини Павло Лисий, який вивчає українську музику XVIII-XX століть, вважає, що Федора Якименка потрібно зробити «брендом української культури». Із такою думкою важко не погодитись, бо музика великого мрійника і фантазера, про якого була ця розповідь, того варта. ●

eprasa.pl f41a64a5dc

Андрий КСЕНИЧ
Фото Павла Лози

Верхами карпатскых берегів

Задумал єм дос незвычайну подорож по Карпатах од лемківскых Бешкідів до гуцульскых Горгонів. За старий юж єм, жебы таку подорож здійснити реально, але пофантазиювати преціж можна. Буде то мандрівка, яку спробую зреалізувати з помочом... мовы, яыка, бесіды. Як то буде выглядало? Мам кус такого материялу з бойківского и кус меньше гуцульского терену, тай спробую порівнати бесіду тых трьох карпатскых етнічних груп. Што з того выйде, тай ци загально дашто выйде, буде видно, коли зреалізую мій задум.

Зачну од того з чым, думам, праві каждий міг ся стрітити. Знаме слова з теренів Карпат, якы находиме в нашій бесіді, а они в такій самій формі функцийонуют в бесіді Бойків, Гуцулів, а и польскых Ґуралів. Часами зауважаме невеличкы ріжниці, але значіня слів єст єднакє. Возмийме для прикладу слово «ґазда». Виступує во вшыткых названих ту етнічних ґрупах. Чул єм юж давно, же слово походит з мадярского языка, як в нас колиси повідали. То результат віків пануваня Мадярів в тій частині королівства Габсбурґів. Нашы предкы зазнали натиску за часів іх пануваня, але ци слово прияло ся натурально, ци было пошырюване адміністративно, того я не знам. Сут іншы слова, такы як «маґура», «ватра», котры розышли ся по нашых Карпатах, але іх неконечні однесеме до мадярского пануваня, сут старшы.

Парейду тепер конкретніще до слів спільных Русинам в Карпатах. Спомну при оказиї, же хоц о Гуцулах знал єм штоси юж яко хлопчыско, то заінтересувал єм ся нима ближе завдякы єдному з польоністів, якый працював в нашій WSP (Wyższa Szkoła Pedagogiczna, тепер Uniwersytet в Зеленій Горі). Пан Доктор походил з Гуцульщыны, любил о ній оповідати и сьпівати пісьні з тамтых сторін. Было то дос не лем ориґінальне, але и незвычайне в тамтых часах. Не дожыл той України, яку маме тепер (не иде ту о війну). То толди зачал єм глядати книжку Станіслава Вінценза „Na wysokiej połoninie", яка вышла кус пізніще, бо в 1981 році. Так п. Доктор, як и письменник, звязаны были з Чорногором и тыма людми через своє там прожываня. На підставі той книжкы буду ся операл як иде о словесний засіб, котрий выкористам для аналізу. Бойківскє словництво, значно ближше до лемківского, познавал єм «на ослух», бо стрічал єм ся з Бойками, не вшыткы бесідували «по-свойому», але коли познал єм на нашых конференциях п. Наталю Кляшторну, то бесідували-зме кажде по-свойому. (Мам на думці конференциї організуваны спільно вышами Зеленой Горы и Слупска, з участю Музею в Свіднику. Походит п. Наталя з тых теренів Бойківщыны, якы трафили до ссср пару років пізніще од нашого выселіня. Пані Наталя подарувала мі книжочку Байка про бойка, Київ 2010 р., на котрі тепер буду ся сперал як на бойківскім мовнім засобі. Найдеме в ній тіж в сконденсуваній формі інформациї о історії, географії, культурі, традиціях, але також характері мешканців Бойківщыны. Деякы факты были для мене новы, а деякы заскакуючы. Мам на думці м.ін. справу походжыня Бойків. Тым займеме ся тепер лем на тілко, жебы зарисувати справу. Покля до того дійдеме, треба вказати на таку спільну рису в Лемків и Бойків, як справа етнонімів, котры приняли ся в формі теперішньой іх назвы. Лемкы пішли, як прияло ся бесідувати, од нашого «лем», котрого ужываме аж надто часто, а зас етнонім «Бойко» од часткы «бо є», котру Бойкы ужывают не рідше ніж мы свою частку «лем». Не можу ту додати, як то выглядат з Гуцулами, бракує мі джерела. Зближат нас тіж такый факт, же юж праві два століття тягнут ся дискусиї и споры на тему походжыня тых двох →

eprasa.pl f41a64a5dc

нашых ґруп. Як выглядат тота справа? Не втечеме од «карпатскых волохів», лишыли ся іх сьліды серед Бойків и серед Лемків. Треба спомнути о «білых Хорватах», а в припадку Бойків зявляют ся ищы «кельты» - Celtowie и не лем они, бо можут быти ищы Галлы. Разом то єдна велика ґрупа індоєуропейскых народів, яка ищы до новой еры розышла ся широко по Європі. Не можна іх выключыти також з участи в історії цілых Карпат. Так ся складат, же в «НС» з дня 25.01.2026 появила ся рецензія книжкы Василя Прухницького 3 чистих джерел, Львів 2024, в якій є кус інформацій о Бойках, котры сходят ся з тыма парома, якы я подаю. До самой праці може вдастся даколи заздріти.

Перерахую тепер пару термінів з гуцульской бесіды. Ту є клопіт, бо не знам конкретно, як они єй зовут. Най то будут: «стари Панцьо, худоба, не дай Господи, та кобы си, слава Господу, смерек, ватра, тай так, закутати, ґазда, бриндза, сьпіванкы, туга, молодиця, шыбеница, Мадяры». Пригадую раз ищы, же переписую з книжкы Вінценза, з латинкы, тай може роблю даку хыбу, але, дай Боже, же невелику. З бойківской буде дуже більше, тай приведу лем якысу частинку. Підут такы, але без конкретного порядку: «сині води, тяжко, давати собі раду, чути то-м чув, війт, гуслі, пищавка, баси, жентиця, маґура, ой кобы я, «кричала-м на всю хижу», «не віддав б-ым (...) за молоду дівку», «в загату лізе», «блуд може зімати», босорка, постіль, рянда, горячка, кашель». Доложу ищы імена, бо сут тіж такы самы: Анця, Пайза, Текля, Євка. Ту така дрібна увага, же зауважам в книжочци літеру «ы», але коли повинна быти ужывана то не знам. Тот ряд мож бы потягнути дале, але юж видиме, же спільных термінів маме барз дуже. Єст іх безумовно веце ніж медже гуцульском а лемківском мовом. Пояснити то можна дос просто – сусідуваньом Бойків и Лемків. Тот момент добрі засьвідчує тіж справа вызначыня мовной границі медже нами, з яком єст клопіт. Гуцулы сут дальше в сторону Мадярів и Румунів. Тота квестия здає ся пояснювати якбы сама. Дос буде послухати гуцульскы сьпіванкы, жебы ся о тім переконати. Вказуют тіж на то іх строї и танці.

Най мі даруют мовознавці не занадто глубокий аналіз проблемы, але я не беру ся ту за сугубо наукову сторону проблемы. Роблю то на рівні близкім барже популярно-науковому підходови. Зато переважні вказую лем на схожість слів. Не буду повтарял приведеных слів з Гуцульщыны, але, як покличеме ся на свою памят, то без сумніву ствердиме, же повторяют ся они в Бойків и в нас. Як додали бы-зме ту тіж слова, котры в бойківскій бесіді мают іншы суфіксы ніж в нашій, то зближыня было бы дуже веце, але и ріжниц кус тіж. Што можна робити дале? Думам, же призерати ся уважніще и конкретніще поодинокым припадкам, треба бы входити в етимологію слів, ити до іх коренів. Сут серед нашого молодшого поколіня певно фахівці, котры могли бы ся тым заняти. ●

Лемківска Ватра в Ждині
Łemkowska Watra w Zdyni
17–19.07.2026

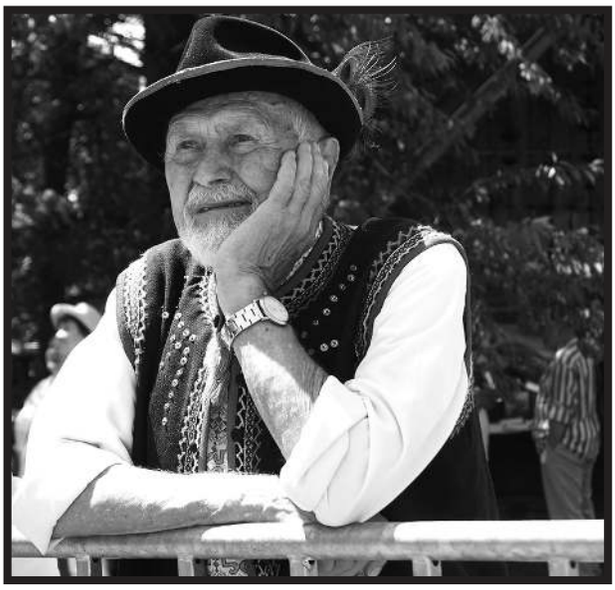

Бл. пам'яті Штефан Криницкий

5.01.1936-19.01.2026

«Лемко я си, лемко, в Криниці-м ся родив»

Юж веце не почуєме слів той пісні у виконанні єй автора. 19 січня 2026 рока відійшов за обрій Штефан Криницкий – нестор лемків в Україні, авторитет і приклад для багатьох поза єй межами.

Штефан Криницкий народився 15 січня 1936 рока в лемківским містечку Криниця. Бив дев'ятом дітином своїх родичів. Травень 1945 рока приніс примусове вигнаня з рідной земли. Малий Штефан з цілом родином опинився в радянскій Україні. Там, не забиваючи за рідну землю, Штефан зачав будувати своє житя. Закінчив фельдшерську школу, потім медичний інститут, што дозволило му зачати працю як хірург-травматолог. Од 1967 рока працював 45 років в Станіславівским медичним інституті – як асистент, викладач і голова кафедри. В інституті бив єдним з небагатьох працівників, яки николи не належали до КПРС (Комуністична партія Радянского Союзу).

Од 1991 рока, коли то Україна стала свобідном і незалежном державом, активно зачав працю на ниві лемківской культури, історії і політики. Засновав лемківский хор «Бескид», в роках 1991-2016 головував Івано-Франківській обласній організації «Лемківщина». В 2001 році став заступником голови новоствореного Всеукраїнського товариства «Лемківщина». В рамці діяльности товариства, разом з покійним Олександром Венгриновичом (тіж родом з Криниці) став автором першого законопроєкту «Про визнання депортованими етнічних українців, евакуйованих з Польщі в 1944-1946 рр.».

Рідна земля жила тіж в статтях і дописах Штефана Криницкого, печатаних в українских і закордонних книгах і газетах, в тим числі і в «Ватрі» і «Нашому слові». Знав як важливе є творіня лемківской культури і зберіганя єй для дальших поколінь, зато все намагався приїжджати на лемківски фестивалі, посеред яких найближчі його серцю били Лемківска ватра в Ждині і «Дзвони Лемківщини» в місті Монастириська.

Вічная Йому пам'ять!

Об'єднання лемків

eprasa.pl f41a64a5dc

З великим сумом сприйняли ми звістку, що 24 січня 2026 року в Лондоні на 101-му році життя відійшла у вічність

бл. п. Іванна Пшепюрська-Мащак

пов'язана з українським підпіллям, одна з останніх живих свідків історії – каторжанка ГУЛАГ-у, легенда української діаспори у Великій Британії, яка до 1965 року проживала в Кентшині. Родина, приятелі, а також усі інші знали Її під лагідним, зменшеним іменем Ася.

Її довге життя так часто перепліталося з різними подіями, що мені видається неможливим в короткому посмертному спогаді описати все. Стисло й гарно зібрав усі факти у 2016 році професор і журналіст Микола Тимошик та назвав цю історію «Емігрантка Іванка: одна з мільйонів доль». Тому дозволю собі повторити його слова: «Іванка Пшепюрська-Мащак – одна з небагатьох, хто сьогодні представляє так звану старшу, політичну, еміграцію українців у Лондоні. Її доля направду приголомшує крутими й несправедливими віражами, Її високий житейський чин не може не захоплювати. Народжена в Галичині в інтелігентській родині греко-католицького священника, вона з юних літ змушена була платити високу ціну лише за те, що не приховувала свого українського патріотизму. Ось те, що вибивало з колії і водночас загартовувало: убивство ворогами українства одного брата, смерть другого (під Бродами), виселення сім'ї з рідного гнізда під час операції „Вісла", арешт за співпрацю з українським підпіллям, київська в'язниця, а згодом 10-літня каторга на Колимі в одному з таборів сталінського ГУЛАГ-у. І ніби як відплата за пережите, доля посилає Їй у хрущовську відлигу шанс опинитися на Заході, у вільному світі, й там знайти своє щастя. Тут, у Лондоні, вона сповна реалізує і свій Богом даний талант до малювання. Пані Іванка по-своєму бачить земну красу і в дивовижний спосіб її відтворює. За сприяння Бібліотеки і Архіву ім. Т. Шевченка Союзу українців у Великій Британії (СУБ) світ побачили два альбоми Її акварелей і малюнків – „Мозаїка Весни" та „Барви Літа", організовувалися персональні виставки. Роботи цієї самобутньої художниці експонуються в музеях Лондона, Києва, а також у приватних колекціях Польщі, Великобританії, України. А нещодавно в Україні побачила світ її багата на маловідомий фактаж і сильна за змістом книга-сповідь „Дорогами минулого". Поховавши чоловіка, колишнього юного дивізійника (...), Іванна Осипівна і в свої 90 років не склала руки. Як фахівця бібліотечної справи Її можна завжди зустріти в двох найголовніших українських бібліотеках Лондона – СУБ-у та катедрального собору Пресвятої Родини. Найбільше ж вражає Її оптимізм, вогник надії в очах, готовність прийти на поміч і доброта, яку випромінює серце цієї дивовижної української емігрантки». Подібний спогад професор Микола Тимошик помістив у «Історичній правді» в липні 2025 року на 100-літній день народження Іванни.

Згадана вище книжка Іванни Пшепюрської-Мащак, видана 2010 року, тішилася великим зацікавленням (рецензія професора М. Лесіва – в № 14 «НС» від 2011 року), і тому в 2019 році у світ вийшло доповнене друге видання (рецензія професора С. Лашина – в № 39 «НС» від 2020 року). У 2024 році книжку перекладено на англійську мову під назвою «Love and Pain» (Любов і біль), а дохід Авторка призначила на українські цілі (рецензія на книгу «Біль лікується любов'ю» – в № 12 «НС» від 2025 року). У 2018-му також видано англомовний кольоровий альбом Її картин «Selection of Paintings by Ivanna Maszczak», який розміщений на сайті електронної бібліотеки «Diasporiana». Спогади Іванни Пшепюрської-Мащак «Назустріч долі» були надруковані в першому томі збірника Українського архіву «Віра – Надія – Любов» (2001). Вона писала про виселення з села Ульгівок (в № 16 «НС» від 1994 року). Її статті та спогади з'являлися у виданнях «Української думки», «Шляху перемоги» чи «Визвольного шляху». Журнал «Локальна історія» описав життя Іванни в статті Юрія Пуківського «Наймолодша з Пшепюрських, або Як українка з „тюрми народів" потрапила до Лондона» (№ 2 від 2018 року).

Іванна Пшепюрська-Мащак цікавилася життям українців у Польщі й доки зір дозволяв регулярно читала «Наше слово». Варто ще додати, що була активною членкинею Організації українських жінок у Великій Британії, працювала в Союзі українців у Великій Британії, була представницею Англії в комітеті Об'єднання надбужанців та була учасницею Всесвітнього конгресу українських політв'язнів у Києві (1991).

Життя кожної особи з родини Пшепюрських – це урок патріотизму. Їхня історія цікава, але й трагічна. Батько, отець Осип, був капеланом УГА і парохом Хороброва, на вигнанні священник примусово мусив служити у латинському обряді. Мама Ірина, з дому Маренін, – голова сільського гуртка Союзу українок, а після виселення до Срокова – учителька української мови, керівниця бібліотеки з українськими книжками й популяризаторка цих видань (матеріали – в № 46 «НС» від 1958 року, № 47 «НС» від 1959 року, № 3 «НС» від 1962 року і № 14 «НС» від 1965 року). Брат Всеволод, «Ікар», – дивізійник і сотник підпілля, в'язень ГУЛАГ-у (№ 32 «НС» від 1998 року). Стрийко, отець Андрій, служив капеланом січових стрільців, а найбільш знаною з-посеред його дітей стала професорка Марія Пшепюрська-Овчаренко, мовознавиця, філологиня, дослідниця українських надсянських говірок (спогад «Криниця» професора М. Лесіва – в № 2 «НС» від 1998 року). Отцю Осипу Пшепюрському присвячено частину програми про життя УГКЦ в Польщі «Pełnia wiary» на TVP-1 (жовтень 2025). Історію незвичайної кореспонденційної приязні Іванни в час перебування у таборі на Колимі та ситуацію, яка там панувала, описала Кася Дельґадо, внучка професора Михайла Лесіва, 2019 року в часописі «The Guardian». Біографічний портрет Іванни Пшепюрської–Мащак увійшов до книги «Сила опору України в радянських таборах», яку у 2024 році надрукувало видавництво «Локальна історія». В розмові з Юрієм Пуківським вона сказала, що не вважає себе героїнею, зазначивши: «Ми просто хотіли незалежної України».

eprasa.pl f41a64a5dc

В еміграції жили з чоловіком скромно, але часто давали пожертви на українські культурні й церковні заходи. Варто згадати хоч кілька з тих збірок: на хор «Журавлі», гуртожиток у Білому Борі, пресфонд «Нашого слова», видання збірника «Надбужанщина», відзначення 1000-ліття Хрещення України у Великій Британії. Багато часу присвятила суспільній праці в Комітеті відзначення тисячоліття Хрещення України у Великій Британії. Комітет працював з перервами від 1984-го до 2001 року. За той час зібрав кошти й організував виготовлення 34 пам'ятних таблиць, 4 пам'ятників, зокрема святому Володимирові Великому в Лондоні, видав ювілейні книги, організував і координував численні святкування ювілею українською громадою по всій країні у формі доповідей, зустрічей, концертів, конференцій. Іванна Пшепюрська-Мащак була членкинею Крайового Комітету, секретаркою Екзекутиви Крайового Комітету, керівницею канцелярії Крайового Громадського комітету, членкинею редакційної колегії «Пам'ятної книги відзначення Тисячоліття Хрещення України», яку видано в Лондоні у 2001 році.

Була особою незвичайною, мала безліч приятелів і знайомих. Її пам'ятають теплою, скромною, насиченою добротою, відкритою до людей. Вона легко встановлювала контакт, в міру можливості пропонувала свою поміч. Фізично була делікатна і низького зросту, не хочеться вірити, що витримала такі жахіття, але мала неймовірну силу духу. Попри свої роки майже до кінця долучалася до того, щоб передати майбутнім поколінням, бувши однією з останніх живих свідків, свідчення про ГУЛАГ та свій каторжницький побут в ньому. Англійський Музей комуністичного терору у 2021 році записав інтерв'ю з Нею, а у 2023 році Іванна Пшепюрська-Мащак взяла участь у віртуальному проєкті віртуальної реальності «Тисяча голосів» (цей фільм про ГУЛАГ доступний на ютубі). Ще нещодавно, у липні 2025-го, українське середовище Лондона урочисто і численно відсвяткувало Її столітній ювілей. Журнал «Локальна історія» гарно це відзначив статею «Минуле, яке не минає. Сто років Іванни Пшепюрської-Мащак» (липень 2025).

Хочеться подякувати всім авторам статей, хто описував життя Іванни, хто допоміг видати Її книжки й альбоми картин та хто допомагав Їй в останні роки життя, опікувався Нею. Однією з таких осіб була Анна Дельґадо – дочка Марії й Михайла Лесівих, з якими Іванна Пшепюрська-Мащак дружила.

Прощайте, Дорогенька Тето Асю! Дякую Вам за всі наші розмови, на жаль, в більшості – телефонні й мейлові. Вічна Їй пам'ять і Царство Небесне!

Від імені родини й приятелів,
Роман Матвійчина

З глибоким сумом повідомляємо,
що відійшов до Господа

† Іван Курій

– відомий в ольштинській громаді патріот,
активний парафіянин та член парафіяльної ради,
громадський діяч, голова ревізійної комісії
Ольштинського відділу Об'єднання українців у Польщі, університетський викладач, довголітній організатор поїздок на Рідні Землі та курсів іконописання.
Висловлюємо щирі співчуття
родині та близьким Івана Курія.
Його невтомна праця, відданість громаді та любов до української культури залишаться у наших серцях.

Вічная пам'ять!

Управа та Рада Ольштинського відділу ОУП

З глибоким сумом ми сприйняли звістку
про смерть

† Івана Курія

Висловлюємо
Оксані та Патрику Куріям
найщиріші співчуття та слова підтримки.
Нехай час полегшить біль утрати,
а пам'ять про Покійного назавжди залишиться
у серцях близьких.

Голова Товариства «Тростянець»
Богдан Патра

Наше Слово **Adres:** Redakcja "Nasze Słowo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa, tel.: **biuro redakcji** – tel./fax 22 677-88-10 / +48 661-420-649, redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46, redakcja – 22 677-84-45. **E-mail:** redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl Internet: www.nasze-slowo.pl **Kolegium Redakcyjne:** Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuczenko, Anastazja Krawczuk. **Zespół redakcyjny: pełniący obowiązki redaktora naczelnego** – Paweł Łoza, **sekretarz** – Tetiana Daniuczenko, **redaktorzy** – Igor Szczerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), redaktor stylistyczny – Anna Russu, redaktor techniczny – Olga Michaluk, **biuro redakcji** – Katarzyna Stepan. **Współpracownicy:** Anastazja Krawczuk (Warszawa), Stefan Migus (Olsztyn), Piotr Andrusieczko (Kijów), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Olena Humeniuk (Kijów), Daryna Popil (Warszawa), Władysław Graban (Krynica Zdrój), Piotr Wirchniański (Gładyszów).
Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7 03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77 (sekretariat), E-mail: sekretariat@ukraincy.org.pl, biuro@ukraincy.org.pl Internet: http://ukraincy.org.pl **Fotoskład:** Redakcja „Nasze Słowo" **Druk:** Drukarnia „Efekt". Nakład 1400 egz. Pismo dofinansowano ze środków budżetu państwa Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa.
Konto bankowe dla wpłat w PLN: 47 1160 2202 0000 0000 5515 6292
Konto bankowe dla wpłat w EURO, CAD: IBAN: PL47 1160 2202 0000 0000 5515 6292 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa,
Konto bankowe dla wpłat tylko w USD: IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa.

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji. Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy. Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika. Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa" wyłącznie za zgodą redakcji. Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Słowo" dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w wybranych EMPiK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Publikacje wyrażają jedynie poglądy autora/ów i nie mogą być utożsamiane z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Статті виражають точку зору авторів і не можуть уособлювати офіційну позицію Міністра внутрішніх справ та адміністрації.

eprasa.pl f41a64a5dc

1.5%

ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ДОМУ В ПЕРЕМИШЛІ

Fundacja Dom Ukraiński
w Przemyślu

KRS 0000655041

eprasa.pl f41a64a5dc